

СОЦИОЛОШКИ ОГЛЕДИ¹

Савремено друштво се суочава са променама чији обим и интезитет превазилази сва досадашња историјска искуства. Као одговор на то, у социологији, посебно у савременој социологији друштвених промена и социологији развоја, развијају се нови појмови и теоријски приступи чији је циљ да објасне природу, обим, дубину и последице ових промена. У српској социологији појављувања издања посвећених управо тим темама доприноси не само значајним теоријским уопштавањима, већ омогућава стварање основе за критичко промишљање развојне политике и нарочито актуелних изазова у процесу транзиције и глобализације, савремене друштвене кризе, геополитике и геокултуре у Србији и на Балкану.

У књизи професора емеритуса Љубише Митровића „Социолошки огледи“, разматра се више важних тема у области глобалних и геокултурних друштвених промена у Србији и на Балкану.

Ова студија је припремљена у оквиру рада на пројекту *Традиција, модернизација и национални идентитет у Србији и на Балкану у процесу европских интеграција* (179074), који реализује Центар за социолошка истраживања Филозофског факултета у Нишу, а финансира Министарство за просвету и науку Републике Србије

Тематски оквир књиге се креће у распону од кључних тема глобализације, транзиције и регионалног развоја са посебним освртом на Балкан и Србију и анализа питања везаних за судбину и дилеме савремене науке до савремене друштвене кризе, геополитике и геокултуре Балкана, односно традиције и модернизације културе мира данас.

Садржај књиге организован је у четрнаест целина. У првој, насловљеној *Глобална криза и раскриће савремене науке*, садржана су три поглавља. У уводном поглављу разматра се однос радикалне измене владајуће стратегије развоја или даља глобализација кризе, при чему се инсистира на заокрету ка новом социјалдемократском моделу екосоцијализма, који ће омогућити спој технолошког напретка друштва са социјалном солидарношћу, са планетарном одговорношћу за одрживи развој, чиме аутор поново враћа у теоријско истраживачко разматрање социјалдемократски модел развоја, који се нашао на умору.

Када је реч о обнови и изградњи новог универзитета, аутор сматра да је то могуће само ако је он дубоко усидрен у културу свог народа, али високо ум-

¹ Љубиша Митровић (2013) *Социолошки огледи*. Ниш: Центар за балканске студије.

режен у погоне светске науке и академске заједнице. Аутор наглашава да идеја о обнови и изградњи новог универзитета може поседовати иновативну способност да на новим истинама, достигнућима у образовању и науци, доприне се развоју друштва, глобализацији разумевања и солидарности у савременом свету (стр. 23). Указује се на важну улогу критичке науке у демистификацији експонираних стратегија развоја и политичких модела управљања друштвеним променама, са циљем да укаже на њихове упоредне предности и слабости, да пружи рационалну аргументацију за оптималан алтернативни концепт.

Следи поглавље које дотиче важну тему: социологија глобализације и глобализација социологије. Социологија глобализације нам омогућава да глобализацију изучавамо као објективни процес, а актерима да користе резултате тих истраживања да шире културу мира, глобализацију разумевања и солидарности. Са друге стране, глобална социологија савременог светског друштва омогућава социологији да себе схвати у контексту преображаја савременог друштва и да надрасте своја теоријска и методолошка ограничења и провинцијалне „теоријске клопке“ (стр. 40)

У трећем поглављу тематизује се питање улоге *глобализације, десуверенизације и идентитета*. Аутор поима глобализацију као израз нових производних снага и предлаже смену сазнајних парадигми у ери глобализације, истичањем у први план улоге и значај гекултуре у очувању идентитета и препознавању једног народа, култура и цивилизација у социјално – културној динамици света. Аутор указује на савремена теоријска разматрања суштине и дефиниције процеса глобализације као скупа сложених економских, технолошких, политичких, социјалних, културних и бихејвиоралних процеса и обичаја који све више излазе из оквира надлежности државе. У зависности од праваца у којима ће се одвијати поменути процеси, резултати се могу разликовати од места до места и могу изазвати отпор.

Аутор подвлачи да у посмодерности мора да се обезбеди право на културну различитост, као предуслов развоја слободног и здравог друштва. Разматрајући савремене транзиционе и глобализацијске процесе, уз сва противречја које носе, истиче се да они отварају пут ка човечанству као будућој заједници равноправних народа и грађана у којој здраве личности, слојевитог отвореног идентитета, јесу и биће претпоставке развоја здравог друштва (Е.Фром), постдруштва.

Следи поглавље које се бави анализом *дијалога културе и партнерство цивилизација*. Истиче се значај процеса буђења и разијања самосвести о националном и грађанском културном идентитету малих народа у глобалном свету, као и незамењиву улогу коју у том процесу треба да одиграју наука, образовање, интелектуалци и одговорни масовни медији, чиме је имплиците актуелизована и позната тврдња Алена Турена да се човечанство не може извући ни чисто економским нити политичким мерама, без дубљег промишљања вредносног дефицита који је доминатна посмодерна идеологија. Зато је потребно увођење културолошке парадигме у разумевању модерног доба која ће омо-

гућити да ново, са којим се суочавамо, схватимо и живимо с њим, а да истовремено очувамо континуитет са традицијом.

У наредном поглављу *Контраверзе око приказивања идентитета у савременој социолошкој и културолошкој литератури*, износи се схватање да критички социолози показују праву природу, карактер друштвених односа, њихову антагонистичку моћ сегрегације, тј. утицај система расподеле друштвене моћи на неједнакост друштвених шанси, на границе и противречности еманципације човека. Аутор закључује да савремени транзициони и глобализацијски процеси, уз сва противречја које носе, отварају пут ка човечанству, као будућој заједници равноправних народа и грађана. У том новом друштву, постдруштву лични и групни идентитети замениће отворени плурални, вишеслојни транскултурни идентитети. Развој богате универзалне личности; изградња друштва по мери људских потреба, солидарне хармонијске заједнице равноправних, биће и циљ и самосврха друштвеног напретка.

У шестом поглављу аутор се бави разматрањем *социјалне функције друштвене кризе*, не као израз патологије, већ узима у разматрање појам друштвене кризе као позитивну појаву. Аутор скреће пажњу на упозорење страних и домаћих економиста и социолога да криза тек долази, а транзицијски девастиран Балкан ће њене последице тек осетити. Аутор наглашава да у трагању за алтернативама изласка из кризе и отварања алтернатива даљег друштвеног развоја, универзитет и наука, својом аутономијом и креативношћу треба да понуде нове одговоре. У овој равни истиче значај америчког социолога Имануела Волестрина, који је хуманистички одредио функцију позива социологије и социолога да служе „Истини, Доброти и Слободи“.

У огледу насловљеном *Демократска политичка култура и култура мира на Балкану* аутор истиче да у истраживању демократије и демократске политике, социолози политике треба да критички анализирају однос између нормативног и стварног у друштвеној пракси, што је са теоријског аспеката, једна од основних дилема плуралистичке демократије. Аутор скреће пажњу на очигледан и све упадљивији несклад између огромног проширеног подручја друштвених односа и послова у модерном друштву који захтевају одговарајуће политичко регулисање са становишта неких општих друштвених интереса и потреба, и ограничености капацитета и могућности „класичних“ механизма политичко-представничке демократије да те регулативне контролне функције успешно обављају.

Следи поглавље које је посвећено неким аспектима промена друштвене структуре у селима југоисточне Србије. Разматра се концепт неолибералне модернизације од 2000-те који захвата Србију и манифестује се сенилизацијом и депопулацијом села што је резултирало демографским сломом и девастацијом. Приступајући овој тематици аутор се придржава основних истраживачко-методолошких поступака који подразумевају дијагностицирање стања и положаја српског села и пољопривреде и упоредном анализом у односу на регионе европске економије и могуће алтернативе на основу израде дугороч-

них, средњорочних и краткорочних програма и стратегија развоја, утемељених на системским демографским, социјалним, аграрним, економским истраживањима посредством којих се решавају проблеми локалне заједница, региона, уз посебан приступ регионалним и локалним просторним специфичностима.

У поглављу *Утицај хедонистичке културе и стила живота младе генерације на однос према наталитету и демографској репродукцији у Србији* аутор се дотакао веома осетљиве и неизбежне теме српског друштва. Аутор наглашава биолошко–социјално–културолошке утицаје на снижење наталитета, пре свега хедонистичко–утилитаристичку етику и бонвивански стил живота младе генерације. Аутор закључује да решење треба да се пронађе у радикалној промени популационе политике, утемељене дугорочним трансдисциплинарним, компаративним и акцијским истраживањима овог сложеног проблема, чиме искључује приступ који тренутне влада у виду *ad hoc* акција и мера.

У наредном поглављу разматра се *развој туризма* у контексту настанка масовног туризма, а посебно је наглашен успон социјалне државе благодестања после Другог светског рата и будућност туризма у новонасталим глобалним тенденцијама. Аутор истиче да ће туризам уз развој нових технологија научне и биотехнолошке револуције, представљати водећу грану привреде у другој половини XXI века. На простору Балкана и Србије будућност туризма види кроз сарадњу свих универзитета, факултета, колеџа, туристичких организација на формирању Балканског центра за туризмологију, који би дао подстрек како образовању тако и унапређењу туризма у овом геопростору.

Нарочито се издваја поглавље које разматра *однос стратегије друштвеног развоја и морално јединство народа*, као основа безбедности. Социолошком анализом стратегија развоја у постсоцијалистичким земљама у транзицији аутор је дао свој посебан допринос социолошкој теорији у виду типологије транзиција, стратегија и друштва (стр. 155). Теза коју аутор заступа је да одабрана стратегија одлучујући утиче на формирање историјског типа друштва, односно на расподелу друштвене моћи, социјалну структуру, друштвени карактер, а преко тога и на обликовање других подсистема друштва, укључујући правни и безбедоносни систем. Аутор сматра да је савремена криза условљена актуелним глобалним моделом друштвеног развоја који се беспоговорно реализује већ 30 година. Због тога наглашава да прави опоравак савременог света није могућ без новог избора стратегије развоја, која ће све класе, слојеве, друштвене групе, народе, грађане учинити саодговорним за мир и развој света.

У дванаестом поглављу аутор разматра *однос нове стратегије друштвеног развоја и демографске обнове* као пута опстанка и напретка Србије и закључује да је демографски проблем југоисточне Србије и његов утицај на социокултурну динамику отворен пројекат, који захтева синхронизацију дугорочних мултидисциплинарних истраживања. Аутор на крају наглашава да наука није свемогућа него тек један од актера у синхронизованом фронту културне и социјалне акције различитих институција, организација, индивидуалних и колективних актера, који имају одговорност не само за сазнавање наших не-

воља него и за пружање целовитог одговора, шта нам ваља чинити како бисмо изашли из њих.

У поглаљу које насловљено *Социолошке маргиналије о култури смрти, професији целата и интелегенције* зла аутор са жаљењем скреће пажњу на улогу социолога и њиховог „дремежа“ пред стварношћу коју карактеришу процеси деиндустрализације и масовног уништавања рада бројних генерација, висока стопа незапослености и ширење масовне социјалне беде. Аутор запажа да скоро да нема ниједне озбиљне студије о савременој кризи и култури смрти.

На крају, у књизи се анализирају културне димензије развоја као принципа и вредности који отварају услове за слободу и стваралаштво како појединаца тако и друштвене заједнице.

Књига је писана са циљем да представи могућности интердисциплинарне примене нове парадигме геокултуре развоја у социолошким истраживањима у измењеним глобалним друштвеним, економским и културним условима, у откривању карактера друштвених промена у развоју светске заједнице са специфичностима и различитостима локалног карактера.

Студенти ће моћи да стекну сазнања о другачијим перспективама за истраживање савремених социо–економских и политичких токова како на глобалном тако и на локалном нивоу. Вредност ауторовог подухвата је управо у томе што непрестано подстиче на истраживање, уноси нову енергију и доводи у питање устаљена гледишта.

